

PORADNIK JĘZYKOWY DLA UCZNIĄ

LUTY

W kolejnej edycji poradnika przypomnicie sobie najważniejsze zasady, które pomogą Wam uniknąć błędów ortograficznych w pisowni wyrazów z: ó, u, rz, ź, ch i h.

PISOWNIA WYRAZÓW Z Ó

Literę **ó** piszemy wtedy, gdy w innych formach danego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych wymienia się na o, e, a: np.

*dróżka - bo: *droga*

*pióro - bo: *pierze*

*skrócić - bo: *skracać*

Literę **ó** piszemy w zakończeniach wyrazów:

* -ówka: np. *klasówka*

* -ówna: np. *Kossakówna*

* -ów: w nazwach miejscowości typu *Kraków*, *Piastów* oraz w zakończeniach form liczby mnogiej większości rzeczowników rodzaju męskiego: np. *butów*, *chłopców*.

wyjątki:

skuwka (od skuwać), wsuwka (od wsuwać), zasuwka (od zasuwać), okuwka (od okuwać), zakuwka (od zakuwać).

Zapamiętaj!

*Litera **ó** nigdy nie występuje na końcu wyrazu.

*Tylko kilka słów zaczyna się od **ó**:

ósemka, ósmy, ów, ówczesny, ówdzie.

Uwaga:

Ó występuje w wielu wyrazach, których pisowni nie wyjaśnia reguły. Wyrazy te trzeba zapamiętać, np. *skóra, otówek, różowy.*

PISOWNIA WYRAZÓW Z U

Literę **u** piszemy:

- zawsze na końcu wyrazów, np.: *albumu* oraz na początku większości wyrazów, np.: *ubiór, uczelnia.*

- w zakończeniach form czasowników, np.: *maluje.*

- w zakończeniach wyrazów:

*un: np. *zwiatun*

*unka: np. *opiekunka*

*unek: np. *poczęstunek*

*uch: np. *leniuch*

*uszek: np. *staruszek*

*utki: np. *cichutki*

*usieńki: np. *bielusieńki*

*uś: np. *dziadziś*

*usia: np. *mamusia*

*unia: np. *babunia*

*um: np. *muzeum*

*us: np. *nerwus*

PISOWNIA WYRAZÓW Z RZ

- Dwuznak **rz** piszemy wtedy, gdy w innych formach danego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych wymienia się na **r**, np. *mądrzy* - bo: *mądry*, *piłkarz* - bo: *piłkarski*.

- **Rz** piszemy zwykle po literach:

p: np. *przygoda*

b: np. *brzoza*

t: np. *potrzeba*

d: np. *drzwi*

k: np. *krzesło*

g: np. *grzejnik*

ch: np. *chrzest*

j: np. *spojrzenie*

w: np. *wrzesień*

Wyjątki:

kształt, pszczoła, pszenica, pszenżyto, Pszczyna, bukszan, wszystko, wszak, wszędzie, Oksza (miejsowość i rzeka), ksyk-ptak, riksza;

Formy stopnia wyższego i najwyższego przymiotników, np. grubszy, największy, a także w pochodnych czasownikach, np. ulepszać, upiększać, zwiększać.

Dwuznak **rz** piszemy w zakończeniach rzeczowników:

- mierz: np. *kątomierz*

- mistrz: np. *zegarmistrz*

- arz: np. *kucharz*

- erz: np. *harcerz*

UWAGA: Jeśli masz wątpliwości dotyczące pisowni wyrazów o zakończeniach: „-arz” i „-erz” sprawdź w słowniku ortograficznym, gdyż w polszczyźnie występują też wyrazy zakończone na „-aż”, np.: *bandaż, masaż, pejzaż, witraż* oraz „-eż”, np.: *kradzież, młodzież, odzież, papież*.

Zapamiętaj!

W wielu wyrazach piszemy **rz**, choć nie wymienia się na **r**. Jest to **rz niewymienne**, np. *korzeń, burza, rzeźba*.

PISOWNIA WYRAZÓW Z Ż

Literę **ż** piszemy:

- wtedy, gdy w innych formach danego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych wymienia się na:

g: *dróżka* - bo: *droga*

z: *zamrażarka* - bo: *mróz*

s: *mężczyzna* - bo: *męski, męstwo*

dz: *pieniązek* - bo: *pieniądz*

h: *drużyna* - bo: *druh, drużna*

ż: *grożę* - bo: *groźba, groźnie*

- po spółgłoskach: **r, l, ł**, np. *drzeć, ulżyć, tże*;
- we wzmacniających cząstkach: **-że, -ż**, np. *idźże, któż*;
- po literze **n** w wyrazach zapożyczonych, np. *aranżacja, brązowy*;
- w następujących wyrazach rodzimych: *gżegżółka, mżawka, piegża*.

Zapamiętaj!

W wielu wyrazach piszemy **ż**, choć nie wymienia się na żadną z podanych liter, np.: *ciężki, pożar, różowy, żałować*.

PISOWNIA WYRAZÓW Z CH

Dwuznak **ch** piszemy:

- gdy w innych formach danego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych wymienia się na **sz**, np.:
blacha - bo: *blaszka*
mucha - bo: *muszka*
suchy - bo: *suszyć*
śmiech - bo: *śmieszyć*

**Wyjątki: yamaha- yamasze,
wataha- watasze (dawniej oddział zbrojny, banda) , braha- brasze**

- po literze **s**, np.: *schemat, schodzić*.

Wyjątek: show- rodzaj widowiska, zwykle o charakterze rewiowym

- zawsze na końcu wyrazów, np. *ruch*

wyjątek: druh, Boh (rzeka)

- w rozpoczynającej wyraz cząstce: **chalko-, chiro-, chondro-, chrono-, chryzo-**, np. *chalkografia, chirotechnika, chronograf*.
- występuje w wielu wyrazach, których pisowni nie wyjaśnią reguły. Wyrazy te trzeba zapamiętać, np. *chałwa, chirurg, chuligan, chryzantema*.

PISOWNIA WYRAZÓW Z H

Literę **h** piszemy:

- * wtedy, gdy w innych formach danego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych wymienia się na:

g: *wahać się* - bo: *waga*

ż: *druh* - bo: *drużyna*

z: *blały* - bo: *blażen*

*w cząstkach takich jak: **hekto-, higro-, helio-, homo-, hetero-, hiper-, hipo-, homeo-, hydro-**
np. *hektolitr, homeopatyczny, hydrologia*;

* w wyrazach tzw. hałaśliwych, np. *huk, harmider, hałasować, heavy metal, hulanka, huragan*;

* po literze z, np. *zhańbić*.

Uwaga:

H występuje w wielu wyrazach, których pisowni nie wyjaśni reguły. Wyrazy te trzeba zapamiętać, np. **bohater, hak, humor, harcerz, herbata, huśtawka, hymn, honor, hodowla, handel, historia.**

Zapamiętaj pisownię wyrazów:

- por**z**eczka (*owoc*)
- po**z**yczka (*kredyt*)
- je**ż** (*zwierzę*)
- Jer**z**y (*imię*)
- **r**ządzić (*sprawować władzę*)
- **ż**ądać (*rozkazywać, wymagać*)
- zas**u**wka (*zasuwać*)
- podk**ó**wka (*podkowa*)
- jar**z**yna (*warzywa*)
- je**ż**yna (*krzew*)
- **ch**uligan (*urwis*)
- **h**uragan (*silny wiatr*)
- **ch**aber (*polny kwiat*)
- **h**iacynt (*kwiat*)
- czy**h**ać (*czaić się*)
- czmy**ch**ać (*uciekać*)
- **Ch**ełm (*miasto*)
- **h**ełm (*kask*)
- **h**art (*hart ducha*)
- **ch**art (*pies*)
- **ch**yży (*poruszający się szybko, zwinny, szybki*)
- **h**oży (*krzepki, bardzo zdrowy, urodziwy*)

Trening czyni mistrza.

Łamigłówka ortograficzna z „*Ortografii na wesoło*”. Sprawdź swoją wiedzę, wpisując w luki odpowiednie litery.

<https://learningapps.org/display?v=pw1qtvki520>

List do Profesora Przecinka, czyli Witolda Gawdzika

Mój Profeso...e!

Oczy mam mokre.

Fatalnie dla mnie kończy się okres.

Pięć dw...j z polskiego. Dwie z wypracowań,

a t...y z dyktanda. Wprost boli głowa.

Na nic starania. R...bel i wr...bel

ciągle czy...ają na moją zg...bę.

Ż...k, ż...tw, p...tk, p...tka, cz...tno i cz...ty.

Te mi doprawdy ...ycie zatr...ty.

Ot, tak na co dzień ...ecz niby łatwa.

Wiem, gdy ktoś pyta, lecz wszystko gmatwam
podczas klas...wek.

Podobne słówka, jak: ...ądać, ...ądzić,

sk...wka, zas...wka, je... oraz Je...y,

pom...r i m...rek,

...yży i ...oży o gęsią sk...rę

mnie p...yprawiają. Błagam o pomoc.

M...j Profeso...e, Panu wiadomo,

Jakich k...racja wymaga lekarstw.

Niech Pan pomo...e!

Z ufnością czekam

Walerek Chrabąszcz

W. Gawdzik (Profesor Przecinek), *Ortografia na wesoło i na serio*. Agencja Omnipress,
1992r.